

Motion till riksdagen 2021/22:4564

av **Hans Wallmark m.fl. (M, KD)**

med anledning av skr. 2021/22:170 Sveriges ordförandeskap i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under 2021

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en utredning av OSSE och dess funktionalitet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en utvärdering av Sveriges ordförandeskap och vilka lärdomar som kan dras inför framtiden och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den 17 mars 2022 överlämnade regeringen till riksdagen sin redogörelse för vad den gjort som ordförande i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under 2021. Regeringen, genom Utrikesdepartementet, framhåller att flera frågor har stått högt upp på agendan under det gångna året, inte minst konfliktlösning och dialoger. Sammanfattningsvis säger regeringen att den på grund av det försämrade samarbetsklimatet valde att aktivt och konsekvent planera, leda och genomföra möten för att belysa svenska prioriteringar. Detta gjordes bl.a. genom att man varje månad fokuserade på olika teman som t.ex. förtroendeskapande, jämställdhet, demokrati, yttrandefrihet, civilsamhälle och konfliktlösning. Genom detta menar regeringen i sin skrivelse att den har fokuserat på centrala principer och åskådliggjort hur verksamheten inom de tre olika dimensionerna är sammankopplade och därmed demonstrerar OSSE:s breda säkerhetsbegrepp.

Europeiska säkerhetskonferensen (ESK) tillskapades 1975, mitt under det kalla kriget, i syfte att vara en arena där öst och väst kunde mötas och samtala med varandra. Perspektiven skilde sig dock åt mellan öst och väst, en skillnad i förhållningssätt som

finns kvar än i dag. Sovjetunionen ville använda samtalen för att utöva kontroll i Öst-europa medan västländerna såg det som en möjlighet att minska spänningarna mellan blocken. Oavsett motiv innebar ESK:s inrättande att ett positivt forum för breda säkerhetspolitiska samtal skapades och under de därpå 15 följande åren utvecklades samarbetet. Genom Parisstadgan 1990 och efterdyningarna av Sovjetunionens upplösning genomfördes stora förändringar. ESK bytte namn till OSSE och organisationen byråkratiserades. Det dröjde inte länge förrän det nya Ryssland började kritisera organisationen för att vara ett verktyg för väst att utöva och utöka sitt inflytande på Rysslands bekostnad. När OSSE 1999 efterlyste en politisk lösning på konflikten i Tjetjenien reagerade Ryssland negativt. Efter händelserna i Ukraina 2004 reagerade Ryssland återigen negativt och situationen kulminerade i och med Münchenkonferensen 2007 där Vladimir Putin framträdde och lät meddela att organisationen ur hans synvinkel var styrd av väst. Sedan dess har arbetet inom OSSE polariserats alltmer och konsensusssystemet gör att organisationen har svårt att uppnå sitt syfte att arbeta för säkerhet och samarbete i Europa. År 2014 ockuperade Ryssland Krim och initierade ett uppror i Donetsk och Luhansk Oblast. Den 24 februari 2022 nådde utvecklingen sin slutpunkt i och med Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och det därpå följande urskillningslösa kriget. OSSE fann sig maktlöst då Ryssland valde att krossa den europeiska säkerhetsordningen.

Moderaterna och Kristdemokraterna har alltid värnat OSSE:s syfte och arbete så som det kommer till uttryck genom Helsingfors slutakt samt Parisstadgan. Stabiliteten i Europa är avgörande för vår frihet och vårt välstånd. Säkerhetssamarbetet har varit brett och handlat om konflikthantering, övervakning och återuppbyggnad men också om demokratiutveckling, mediefrihet och mänskliga rättigheter. Dialog, vilket också regeringen trycker på i sin redogörelse, är mycket viktigt och kärnan för OSSE:s arbetsmetoder. OSSE:s grundläggande principer måste alltid stå i fokus i dess arbete.

Det svenska ordförandeskapet visar dock att OSSE-samarbetet sviktar och det avslutande ministerrådsmötet i Stockholm blev det yttersta beviset för OSSE:s dysfunktionalitet. Regeringen skriver i sin redogörelse att det vid mötet lades stort fokus på att diskutera substantiella frågor som utmaningarna i regionen och mot OSSE som organisation. Inför mötet hade Sverige lagt fram 20 besluts- och deklaraionsförslag. Utöver dessa fanns tre ministeruttalanden samt olika förslag på nationella texter. Resultatet kan dock inte beskrivas som något annat än en besvikelse. De blott fyra beslut som antogs var ett om klimatförändringar, ett uttalande om Transnistrien, ett om OSSE-ordförandeskapet 2025 samt ett beslut om tid och plats för 2022 års ministerrådsmöte.

Med andra ord misslyckades den högsta politiska instansen att under svensk ledning bemöta det som tre månader senare skulle utvecklas till den största säkerhetskrisen i Europa sedan 1945. Det ska dock nämnas att det svenska ordförandeskapet under året också genomförde andra konferenser och möten om miljö och ekonomi, hållbara investeringar och tillväxt, kvinnors ekonomiska egenmakt kopplat till digitalisering, klimatsäkerhet samt pandemiåterhämtning. Som ordförandeland instiftade också regeringen ett särskilt internationellt referensråd för kvinnor, fred och säkerhet under ledning av Lena Ag, generaldirektör för Jämställdhetsmyndigheten. Inom den s.k. trojkan – föregående, nuvarande och kommande ordförandeland – kom Sverige överens med Polen om att referensrådet fortsätter under det polska ordförandeskapet.

Regeringens redogörelse för OSSE:s utveckling under ordförandeskapsåret är tyvärr ledsam läsning och leder fram till flera slutsatser där den samlade bilden är att OSSE blivit dysfunktionellt på grund av Rysslands ovilja att förhandla om den europeiska säkerhetsordningen. Exempelvis har den årliga konferensen om mänskliga rättigheter

ställt in under två på varandra efterföljande år på grund av konsensusystemet. Beslutet om att förlänga mandatet för OSSE:s observatörsstyrkor fattades under deras sista dag 2021. OSSE:s beslut om den egna budgeten var kraftigt försenat 2022, liksom tidigare år. När säkerhetspolitikens realiteter blir för svåra är det inte heller hållbart att i stället för att gå tillbaka och fokusera på grunderna hänge sig åt egna prioriteringar. Det är inte ett arbete som har gjort Europa säkrare under 2021.

Med anledning av ovanstående aktualiseras frågan om vilka lärdomar som kan dras av det svenska ordförandeskapet inför framtiden. Det skulle därför behövas en utvärdering utöver regeringens egen verksamhetsberättelse för att undersöka vilka mål det svenska ordförandeskapet uppnådde. Dessutom krävs en bred utredning av OSSE och Sveriges medlemskap. Givet den nuvarande situationen med det ryska medlemskapet, den ryska aggressionen mot Ukraina, konsensusystemet och den nedåtgående trenden för OSSE:s resultat det senaste decenniet måste frågor ställas om OSSE:s fortsatta relevans för den europeiska säkerhetspolitiken.

Hans Wallmark (M)

Hans Rothenberg (M)

Margareta Cederfelt (M)

Boriana Åberg (M)

Mikael Oscarsson (KD)

Gudrun Brunegård (KD)